

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİUZUN TEZİ

“YALNIZ KAÇIKLAR İÇİN!..”

-Bozkırkurdu-

-Gırnatacı-

Araştırma Sorusu: Hermann Hesse’in *Bozkırkurdu* ve Ercüment Cengiz’in *Gırnatacı* adlı yapıtlarda “bireyin iç çatışmaları” nedenleri ve sonuçları bağlamında, karşılaştırmalı olarak nasıl değerlendirilebilir?

Ders: Türkçe A, Kategori 2

Sözcük Sayısı: 3467

İÇİNDEKİLER

A. GİRİŞ: NEDENİ VE NASILYLA “İÇ ÇATIŞMA” KAVRAMI.....	3
B. <i>BOZKIRKURDU</i> VE <i>GIRNATACI</i> YAPITLARINDA BİREYİN İÇ ÇATIŞMALARI.....	4
B.1. Yapıtların Tanıtımı	
B.1.a. Bir <i>Bozkırkurdu</i> 'dur Herman Hesse	4
B.1.b. Bir <i>Gırnatacı</i> Olarak Osman ve Başından Geçenler	6
B.2. İç Çatışmaların Nedenleri	
B.2.a. Toplumla Uyumsuzluk	7
B.2.b. Özgür Yaşama İsteği	8
B.2.c. Arayış İçinde Olma	9
B.2.d. Ruh ve Beden Uyumsuzluğu	10
B.2.e. Toplumsal Normlara Başkaldırı	11
B.3. İç Çatışmaların Sonuçları	
B.3. a. Ayrık Kimlik Olmanın Sonucu Olarak UZAKLAŞMA.....	12
B.3. b. Özgür Yaşama İsteğinin Bir Sonucu Olarak KAÇIŞ	13
B.3. c. Arayış İçinde Olanların Son Durakları: SİĞİNAKLAR	14
B.3.c. i. Meyhane	14
B.3. c. ii. Müzik	14
B.3. c. iii. Aşk	15
B.3.c. iv. Yeni bir Uzam	16
B.3.d. Ruh-Beden Uyumsuzluğunun Sonucu HUZURSUZLUK.....	16
B.3.e. Başkaldırı Sonucu Olarak Çaresizlik ve Edilgenlik.....	17
B. 4. Bireylerin İç Çatışmalarının Karşılaştırılması	17
C. SONUÇ:	19
D. KAYNAKÇA	20

A. GİRİŞ: NEDENİ VE NASILYLA “İÇ ÇATIŞMA” KAVRAMI

İç çatışma, birbiri ile uyuşmayan iki veya daha fazla güdünün aynı anda bireyi etkilemesi ile ortaya çıkmaktadır. Birey, iç çatışma yaşadığı bir durumda önce hoş giden güdünün peşinden gitmekte ve eğer bu seçimde zorluklarla karşılaşır, baskın gelen güdüyü takip etmektedir. İç çatışma ile karşılaşma durumunda bireyin başvurduğu birinci yol çözüm aramaktır. Aranılan çözüm ile istenilen sonuca ulaşılamadığında başvuru ikinci yol kaçınmak olur.

Kaçınma davranışı kendini farklı kişilerde farklı şekillerde gösterebilir: bir yerden kaçma, bir durumu göz ardı etme, bir yere sığınma gibi çeşitli durumlara yol açabilir. Birey, kendine iki veya daha fazla seçenek verildiği her anda iç çatışma yaşayabilir. İç çatışmanın sonucu olarak kaçınma yolu izlenmekteyse, çekinilen durumla karşıt bir uzama sığınılmaktadır.

İç çatışma yaşanan durumlarda bireylerin bu durumdan kaçma isteği doğaldır. İç çatışmaların pek çok farklı sebebi olabilese de 1990 ve 2000’lerde yapılan deneye dayalı çalışmalar bu sebeplerin çoğunu iki farklı durum altında toplamıştır: açgözlülük ve şikâyet. Birinci neden daha çok maddi durumlara bağlı olmakla, ikinci neden sosyal ve kültürel nedenler gibi bireyi ve kişiliğini direkt etkileyen, kimi zaman kimliğe bağlı nedenlerdir. ¹

Etnik kimlik bireyin içinde yaşadığı toplumdaki kültür olgularından farklı olarak kültürel bir sistemin yapı özelliklerini nitelik olarak bulundurmasıyla meydana gelen bir kimlik türüdür. Birey milli veya etnik kimliğini kaybettiği düşüncesine kapıldığı anda kendini kaybolmuş hisseder, bir sığınak arar. Aidiyet duygusunu barındırmayan bireylerde iç çatışma dolayısıyla kaçış, diğer bireylere göre daha sık görülmektedir.

¹ Şatana, Nil. İç Çatışma, Nedenler, Mekanizmalar, Aktörler. Küresel Siyasete Giriş. 10.09.2017

B. BOZKIRKURDU VE GİRNATACI YAPITLARINDA BİREYİN İÇ ÇATIŞMALARI

Hermann Hesse tarafından kaleme alınan *Bozkırkurdu* adlı yapıt, kişilik bölünmesi yaşayan ve sahip olduğu kişilik, savunduğu düşünceler nedeniyle bulunduğu uzama uyum sağlayamayan odak figürün yaşadığı iç çatışmalarla gelişen olayları anlatmaktadır. Harry Haller adındaki bu figür, sahip olduğu ayrıksı kimliği sebebiyle iç huzursuzluk yaşayarak bulunduğu zamana ve uzama uyum sağlayamamaktadır.

Ercüment Cengiz tarafından yazılmış *Gırnatacı* adlı yapıttaysa bir gırnatacının başka bir kıtaya giderek hayatının nasıl değiştiği anlatılmaktadır. *Gırnatacı* Osman, padişah emri ile sınırlı bir süre açık olan bir sergide gırnata çalma amacıyla Amerika'ya giderek tüm hayatının değişmesini izler. Amerika'ya gitmeden önce İstanbul'da yaşadıkları, hayatının devamını Amerika'da geçişi kendisini yalnız, çaresiz hissetmesine neden olmuş, bu faktörler Gırnatacı Osman'ın iç çatışmasını tetikleyen unsurlar hâline gelmiştir.

Bozkırkurdu ve *Gırnatacı* yapıtlarında odak figürlerde görülen iç çatışma kavramı farklı dönemler ve kültürlerde olmasına karşılık benzer şekillerde figürleri etkilemektedir. Figürlerin yaşamdaki yalnızlığına, yüzleşmek zorunda kaldıkları zorluklara ve yaptıkları seçimlere sebep olarak figürlerin yaşadıkları iç çatışma gösterilebilir.

B.1. Yapıtların Tanıtımı

B.1.a. Bir *Bozkırkurdu*'dur Hermann Hesse

Bozkırkurdu, yaşadığı dönemde yer edinemeyen, edebiyata, müziğe, felsefeye ilgi duyan burjuva karşıtı fakat entelektüel bir adamın yaşantısını ele alan bir yapıttır. Roman'ın odak

figürü Harry Haller, nereye gitse kendini ait hissettiği bir yer bulamamakta ve bu sebeple kendini bu dünyaya ait hissetmemektedir. Bu yapıt hayatını sıradan olmamaya adanmış, yaşamını özgürlük kavramıyla şekillendirmiş fakat uğruna çabaladığı bu özgürlüğü elde edişinde bile yetinememiş bir adamı anlatmaktadır. Kendini bir *bozkırkurdu* olarak nitelemesinin altındaki neden; içlerinde bulunduğu hiçbir uzama, topluma veya düzene uyum sağlayamayışı, değişime uzak olmanın yanında dünyaya ve onun içinde yaşayan insanlara da uzak oluşudur. Bu nedenle hiçbir yerde uzun süre kalamayarak göç etmekte, bir *bozkırkurduna* has bir şekilde ait olduğuyerden uzakta kalmaktadır.

Bozkırkurdu adlı romanda okurun karşısına üç farklı anlatıcı çıkmaktadır. Yapıtın başlarında Harry Haller'ın odasını kiralamış olduğu bir ev sahibinin yeğeni, insanların Harry Haller'a nasıl yaklaştığını ve toplum tarafından nasıl algılandığını simgeleyen birinci anlatıcıdır ve bu şekilde Haller'ın insanların gözünde hangi konumda olduğu okuyucuya sunulur. İkinci anlatıcı olarak yazar okura Harry Haller'ın iç dünyasını, kendini ve dış dünyayı nasıl algıladığını, düşüncelerini, kimliğini açmaktadır. Haller'ın anlatımından yaşadıkları ve hissettikleri aktarılmaktadır. Harry Haller'ın *yalnızca kaçıklar için olan bir sihirli tiyatro* ilanı görmesiyle eline tutuşturulan *Bozkırkurdu Üzerine İnceleme*, yapıttaki üçüncü anlatıcıyı okuyucunun karşısına çıkarır. *Bozkırkurdunu* çarpıcı bir biçimde derinlemesine anlatan bu inceleme Haller'ın sahip olduğu intihara yönelik düşünceleri tetikleyen ana unsurdur. İnceleme Haller'ın bir bozkırkurdu ve Harry olmasının dışında yüzlerce daha kişiliğe sahip olduğunu, diğer kişiliklerine yapılan haksızlığı ve ölümsüzlüğe ulaşma yolunun ölümden geçtiğini Haller'a açıklar.

Yapıtta, hayattaki amacından kopması ve çıkmazlar içinde baskılanmış bir yaşam içinde daha fazla yaşamak istememesi dolayısıyla her geçen gün *intihar* fikrine her geçen günle daha da

yakınlaşan Harry Haller'ın karşısına, bu fikre en kapılmış olduğu, en çaresiz olduğu akşam Hermine adında bir kadın çıkar ve Harry'i hayata bağlar. Haller, Hermine'in dediklerini yapmakta ve yapıtın sonunda onu öldürmeyi bile kabul etmektedir.

Bozkırkurdu yapıtında birbirinden farklı üç anlatıcının bulunması, odak figür Harry Haller'ın çoklu kişiliğe sahip olduğunu ve bu kişiliklerin birbirinden farklı olmaları nedeniyle çatışıklarını gösteren ve okuyucuya *iç çatışma* kavramını belli eden en önemli unsurdur.

B.1.b. Bir Gırnatacı Olarak Osman ve Başından Geçenler

Gırnatacı, 1890'lı yıllarda İstanbul'da adını duyurmuş bir gırnatacının Amerika'da açılan bir sergiye gönderilmesini, bu olaydan önceki yaşantısını ve farklı bir kıtanın odak figür Osman'ı nasıl etkilediğini gerçekçi bir dille anlatan yapıttır.

Osman, genç yaşında yeteneğiyle adını duyurmuş bir gırnatacıdır. Abdullah ve Kevork adlarında iki arkadaşı ve Meline adında sevdiği kızla süren yaşantısı, padişah Abdülhamit'in kendisini Amerika'ya göndermesiyle sallanmıştır. Bir Ermeni olan Meline ile Osman'ın aşkı ailelerin bunu onaylamayacağı nedeniyle zor bir yola girmişken, bu yolda karşısına Ermeni arkadaşı Kevork'a Meline'in istenmesi ilişkiyi ve dostluk ilişkilerini de farklı boyuta taşıyan durumlar olmuştur. Osman'ın başka kıtaya gidişi gibi engellerin de çıkması Meline'le bir ilişki olasılığını olumsuz ve çözümsüz bir biçimde ortadan kaldırırken bir yandan da can dostuyla bu sebepten dolayı kaybetmiştir. Meline'le yaşanmak istediği aşk, annesiyle de arası bozmuş ve Osman tüm bu acılarını yanına alarak Chicago'daki sergiye gitmiştir.

Osman, Chicago’da girdiği bir meyhanede Scott Joplin adında ünlü bir müzisyen tarafından keşfedilir. Meyhane’de karşılaştığı güzeller güzeli Alma’dan etkilenen Osman, memlekete dönüş zamanı geldiğinde Alma’yı aklından çıkaramaz ve Amerika’da kalmaya karar verir. Osman’ın dilini bile bilmediği bir kıtada yaşamını sürdürmesi, yalnızlaşmasına ve en sonunda toplumla çatışmasına neden olur. Osman meyhane’de düzenli çalmaya başlayarak İstanbul’daki yaşantısında sahip olduğu mesleğe devam eder fakat artık hayatı çok değişmiştir. Ne ailesi vardır ne sevdiği kız yanındadır. Alma ile başlayan ilişkileri bir süre sonra sona erdiğinde Osman artık tamamen yalnız kalır. Yeni yaşantısına yabancı olduğu bir kıtada devam eden Osman, ayrıksı kimliği ile ön plana çıkmaya ve sevgi arayışını sürdürmeye devam eder. Toplumsal ve ahlaksal değerler açısından yabancı olduğu bu hayata alışmaya çalışırken aynı zamanda devamlı olarak arayış içindedir. Kendi benliğini, özgürlüğu, sevgiyi arar. Fakat bunları bulmaya yaklaştıkça hayatı bir kurşun tarafından sona erdirilir.

B.2. İç Çatışmaların Nedenleri

B.2.a. Toplumla Uyumsuzluk

Topluluk içinde yaşayan bireylerin davranışları toplum kurallarına ve içinde yaşadıkları sosyal ortama göre şekillenir. Birey bunu reddettiğinde veya kişiliğinin beraberinde şekillendiği toplumdan farklı bir ortamda yaşantısına devam ettiğinde toplumla uyuşmayacak, aksine çatışacaktır.²

Gırnatacı adlı yapıtta Osman, bir anda farklı bir ülkede kendini bulmuş, bu durumun sonucu olarak topluma yabancı kalmıştır. Ne insanların giyim tarzı Osman’inkine benziyordur ne de huyları. Yapıttaki *toplumla uyumsuzluk* kavramı bu şekilde sunulmaktadır: “(...), *her vesileyle*

² Barutcuğil, İsmet. Kùltürler Arası Çatışma. Kişisel web sitesi. 23.03.2013

*önlere dikilene sırılarak selam verene şaşırıp kalıyordu en çok.*³Başka kültürde yetişerek geldiği bu ülkeye uyum sağlamakta zorlanır ve bu uyumsuzluk durumu zamanla figürün iç çatışmasına olanak sağlar.

Bozkırkurdu, toplumun değerlerine ve yaşam tarzına uyum sağlamadan, başkalarına hatta kendine bile ihtiyaç duymadan yaşayan odak figür Haller'ı yanlışsız tanımlayan bir ifadedir. *Yalnız kurt* simgesini akıllara getiren bu isim, yapıttaki *uyumsuzluğu* kitabı okumadan okuyucuya hissettirir. Harry Haller da tıpkı bir *bozkırkurdu* gibi sürü halinde dolanmak yerine tek başına doğal yaşamda kalmayı tercih etmektedir. Toplum ile uyuşmamasının ilk sebebi sahip olduğu ayrıksı kişiliktir. İçine doğup büyüdüğü burjuva sınıfına tüm benliğiyle karşı çıkmaktadır. İstekleri bu yaşam tarzından çok daha farklıdır, gene de kendini bir türlü bu yaşamdan alamaz:

*“Bozkırkurdu, kendi düşüncesine göre burjuva dünyasının tümüyle dışında bulunmaktaydı, çünkü ne bir aile yaşamı vardı ne de toplumsal bir hirsın sahibiydi. [Kendine] sıradan yaşamın üstüne çıkan, normalin üstünde bir kişi gözüyle bakıyordu. Burjuva sınıfına mensup insanları aşağılıyor, bunlardan biri olmadığı için gurur duyuyordu.”*⁴

Bu bağlamda, Haller'ın kendini *sıradan* insanlardan üstün görüşü ve farklı oluşu nedeniyle toplumda ayrıksı bir kimlik olarak ön plana çıkışı, uyumsuz bir birey olarak sunulması ele alınabilir.

³ Gırnatacı, 66

⁴Bozkırkurdu, 49

B.2.b. Özgür Yaşama İsteği

Özgürlük; herhangi bir durum veya koşulla sınırlamaya, kısıtlamaya tabii tutulamayacak düşünce ve davranış bütünlerine verilen addır. Her birey kendi özgürlüğünü arayarak onun için mücadele verir.

Gırnatacı Osman, özgürlüğünü ve benliğini müzikte buluyor ve aynı zamanda bunu da benimsiyordu. Duygularını yansıtarak paylaştığı müzik aleti onun için bir özgürlük, bir kurtuluş ve kimi zaman bunun için savaşıyordu. “*Bir müzik aletini çalmaktan çok, onunla boğuşuyor gibiydi.*”⁵Bu bağlamda *gırnata*, Osman’ı özgürlüğe taşıyacak bir sembol, bir aracı olarak gösterilmektedir. Bunun yanı sıra, Chicago’da kalışının ve bir daha İstanbul’a hiç dönmeyişinin en büyük sebebi de özgürlük isteğidir. İstanbul’a döndüğünde annesinin yanında özgür olamayacağını, sevdiği kıza kavuşamayacağını bilerek kendine özgürlük adında yeni bir yol çizer.

Toplumla uyuşmayan ve *yalnız kurt* simgesiyle var olan Haller, yaşamını *özgürlük* kavramı etrafında şekillendirerek, zamanını onu arayarak geçirir. Özgürlüğü, onun için mutluluktan daha önemlidir. “*Özgürlüğünü koruyabilmek uğruna bütün dünyanın gözleri önünde kendi çıkarına ve mutluluğuna yüzlerce kez sırt çevirmiş, elinin tersiyle bunları bir kenara itmişti.*”

⁶Fakat Haller, ne kadar özgür olursa olsun, istediği özgürlük seviyesine ulaşamaz: “*Ne var ki, Harry kavuştuğu özgürlüğün ortasında ansızın şunu fark etmişti ki, özgürlüğü ölümdü.*”⁷ Bu nedenle özgür olma çabasını mutlak özgürlüğe ulaşana kadar devam ettirir.

⁵ Gırnatacı, 2

⁶Bozkırkurdu, 44

⁷Bozkırkurdu, 45

B.2.c. Arayış İçinde Olma

*“Herkes bir arayış içinde, ama hiç kimse ne aradığını bilmiyor.”*⁸

Birey, hayatı boyunca süregelen bir arayış içinde bulunur. Aranılan şey bireyden bireye değişse bile herkes bir arayış içindedir.

Gırnatacı Osman, kimliğini, benliğini, sevgiyi bulmak adına devam eden bir arayış içindedir. Osman, İstanbul’da Meline adında Ermeni bir kıza vurulur. Meline uğruna kan kardeşi olduğu Kevork ile çatışmaya girer. Hayatının aşkını bulduğunu düşündüğü sırada Chicago’ya gidişle elindekini kaybeder ve yeni bir arayış içine girer. Sevgi arayışındayken çaldığı bir kulübün sahibinin kızı olan Alma’ya vurulur bu sefer: *“Kızın gözlerini birkaç saniye görmem, bütün kaderimi altüst etmeye yetti.”*⁹ Osman, bitmeyen bir arayış içinde oluşu yüzünden bulduğunu her kaybedişinde çaresizlik ve huzursuzluk içinde kendiyi boğuşur.

Harry Haller ise, yıllar boyunca özgürlüğünü ve yalnızlığı aramıştır: *“Yalnızlığı arzulamış, uzun yıllar içinde onu ele geçirmiştım.”*¹⁰ Fakat toplumdan kendini soyutlamak uğruna arayıp elde ettiği yalnızlığın *soğukluğunda* ve *sessizliğinde* boğulduğunda yeni arayışlara geçer. Haller, özgürlük arayışına geçer ve bu sefer özgürlüğüne tutunur. Özgürlüğünün ancak ölümle gerçekleşeceği bilincine vardığıdaysa kurtuluşu arar¹¹. Kurtuluşunu ve aradığını farkında bile olmadığı aşkı bulduğundaysa bunları sağlayan kişiyi, Hermine’i öldürür. ‘Arayış içine girme, aradığını bulma ve onu kaybetme’ zincirlemesine giren Haller yaşantısını bu üç durumun etrafında geçirir, arayıp elde ettiği şeyleri en sonunda kaybeder.

⁸ Can Dündar, *Aceleyle Gerek Yok Ki*

⁹ *Gırnatacı*, 256

¹⁰ *Bozkırkurdu*, 36

¹¹ *“Kavuştuğu özgürlüğün ortasında ansızın şunu fark etmişti ki, özgürlüğü ölümdü.”* *Bozkırkurdu*, 45

B.2.d. Ruh ve Beden Uyumsuzluğu

“Beden olarak her insan tektir, ruh olarak asla.”¹²

Eski inanışlara göre ruh, yeryüzünde gelişip olgunlaşabilmek için bir insan bedenine ihtiyaç duyar, bu sayede beden insan ruhuna ev sahipliği yapmaktadır. Ruh ve beden anlaşmazlık içinde olduğu takdirdeyse bu kişinin kendi içinde çatışmasına sebep olacaktır.

Bozkırkurdu yapıtında sıkça okuyucu ve odak figürün karşısına çıkan, *yalnızca kaçıklar için* olarak tabir edilen *sihirli tiyatro*, aslında Harry Haller’ın ruhunu temsil etmektedir. Bu tiyatrodaki yüzlerce farklı Harry ile karşılaşır, kendini sayısız farklı durumun içinde gördüğünde şunu anlar ki aslında binlerce parçaya bölünen kişiliği olmak istediği her şeye çoktan sahiptir. Bunu fark etmenin yanında, tek bir vücuda bu kadar ruhu sığdırmanın zorluğu altında ezilmektedir. *Böylece, varlığının bir yarısıyla savaştığı ve yadsıdığı şeyi öbür yarısıyla benimseyip onaylıyordu.”¹³* Ruhu ve düşünceleri ne kadar burjuvazi yaşam tarzından kaçmak isterse istesin bedeni küçüklüğünden beri alışık olduğu bu standart yaşamdan vazgeçemez. Bunun sonucu olarak bedeni ve ruhu arasında yaşadığı ikilem Haller’ı iç çatışmaya götürür.

Bununla birlikte *Bozkırkurdu*’nun aksine, *Gırnatacı* adlı yapıtta böyle bir durum okuyucu karşısına çıkmamaktadır. Haller’ın kendini vücuduna ait hissetmeyişinin aksine Osman’ın böyle bir durum yaşadığını gösteren bir gönderme yapıtta sunulmamıştır. Sıkıntılar çekmesine ve ayrık bir kimlik olarak sunulmasına rağmen Osman vücuduyla kişiliği arasında bölünen bir iç çatışmaya sahip değildir.

¹²Bozkırkurdu, 56

¹³Bozkırkurdu, 49

B.2.e. Toplumsal Normlara Başkaldırı

Toplumsal norm; bir toplumdaki bireylerin belirli olaylar karşısında nasıl davranması gerektiğini belirleyen kurallardır. Bunlar, kanunlar gibi yazılı olmazlar; ancak çoğu zaman yaptırım gücü kanunlardan daha fazladır. Öyle ki, bir toplumun kültürel geçmişine, aile yaşantısına ya da ahlâk anlayışına uygun olmayan durumlar, toplum tarafından baskı altına alınabilir ve hata yaptığı ya da aykırı davrandığı düşünülen birinin cezası, toplum tarafından verilebilir.

Osman'ın sevdiği kız Meline ile bir araya gelemeyişinin, can dostu Kevork ve annesi ile arasının açılışının en önemli nedeni toplumsal normlardır. *“Bizim cemaatte başkasına kız verilmez bilmez misin?”*¹⁴ Sevdiği kız Ermeni olduğu için bir araya gelemezler. *“Bundan sonra ne anam umurumda ne de cemaat!”*¹⁵ Sevdiği kızla beraber olamadığı, annesi ve arkadaşısıyla arası açıldığı için toplumun belirlediği kurallara başkaldırır, bu tabuları yıkmak için devamlı olarak uğraşır.

Harry, kendine tamamıyla yabancı bulduğu toplumla sürekli çatışan bir ilişkidedir: *“Orta sınıf insanların normları ve atmosferiyle, karşıtlık ya da başkaldırı şeklinde de olsa, hep bir ilişkiyi sürdürüyordu.”*¹⁶ Bozkırkurdu'nu derinlemesine inceleyen bu incelemede belirtildiği üzere Haller'in toplumla ilişkiye girmesi bir başkaldırma şeklinde olmaktadır. Ayrık bir birey olarak sunulan Haller, toplumsal normları her zaman reddetmiş ve onlara uymayı bir saygısızlık olarak görmüştür.

¹⁴Gırnatacı, 237

¹⁵Gırnatacı, 239

¹⁶Bozkırkurdu, 49

B.3. İç Çatışmaların Sonuçları

B.3.a. Ayrık Kimlik Olmanın Sonucu Olarak UZAKLAŞMA

Harry toplumla, en önemlisi kendisiyle çatışan ayrık kimliği nedeniyle kendini toplumdaki soyutlamakta ve insanlardan uzaklaşmaktadır. “[Harry] şimdiye kadar hiç rastlamadığım ölçüde insanlardan kaçan biriydi.”¹⁷Ayrık kimliği Haller’ı sonuç olarak toplumdaki uzaklaşmaya iter. Harry hayattan, yaşam tarzından, sevdiklerinden ve insanlardan uzaklaşmaya başlar. İnsanlardan uzaklaştıkça ayrık kimliğini besler ve bu bir döngü halinde Harry’nin hayatına yerleşir.

Gırnatacı Osman’ın ayrık kişilik olarak tanımlanmasındaki en büyük etken, sahip olduğu yaşadığı çevreden farklı kültürü, dili, davranışları ve düşünce tarzıdır. Osman’ın tamamıyla çevresindekilere farklı olması onu ayırtan ilk ve en önemli etkidir. Farklı bir ülkeden gelip farklı bir dilde konuşması, Türkiye’ye dönmediğinde etrafında tanıdık kimsenin kalmaması gibi unsurlar nedeniyle çevresine yabancılaşmakta, bu nedenle de insanlardan uzaklaşmaktadır.

B.3.b. Özgür Yaşama İsteğinin Sonucu Olarak KAÇIŞ

Osman’ın farklı bir kıtaya gidişle kaçışının ilk evresi gerçekleşmiştir. Meline ile beraber olamayışı, annesiyle yaşaması, toplumsal normlar gibi özgürlüğünü kısıtlayan nedenlerden bir kaçış yolu aramaktadır ve bu sırada Amerika’ya gönderilir. Amerika’ya gidişine bir talihsizlik olarak bakan Osman, oranın aslında bir kaçış seçeneği olduğunu memleketine dönmek

¹⁷Bozkırkurdu, 5

üzereyken anlar. Uçağa binmekten vazgeçerek meyhanenin yolunu tutar: “*Yeni hayatın kucağına giden amansız bir koşuydu bu.*”¹⁸Osman, İstanbul’a geri dönmeyerek özgürlüğüne, yeni hayatına doğru koşar, eski hayatından kaçır.

Bozkırkurdu, hayatını özgürlüğe adadıktan sonra *özgürlüğünün ölüm olduğunu* fark eder. Bu isteği yerine getirmek adına girdiği kaçma eyleminde hayattan ve kendisinden kaçmaktadır. “*İnsanın kendini asması belki zordur, bilmiyorum. Ama yaşamak çok daha zor.*”¹⁹ Ne kadar kaçsa gene de kendisine döner ve özgürlüğüne kavuşmak adına ölümden başka bir yol bulma arayışına girer. Bozkırkurdu hayattan kaçmaya çalışırken kendini gene hayatını yaşarken bulur.

B.3.c. Arayış İçinde Olanların Son Durakları: SİĞİNAKLAR

Sığınak; zorlu bir durum karşısında saklanma, sığınma gibi eylemlerin gerçekleştirildiği yerdir. Birey, korunmak eylemini gerçekleştirmek için sığınacağı bir yere ihtiyaç duyar.

B.3.c.i. Meyhane

*“Eh, mızıkacı takımı nereye gidecek işi bitince? Ya mızıka satılan dükkâna ya da çalgılı bir meyhaneye!”*²⁰

Gırnatacı Osman için sığınacak en iyi yerlerden biri meyhanedir. İstanbul’da her gece meyhanede çalmaktadır ve Chicago’da yeni bir hayat kurduğunda yeniden meyhanede çalmaya başlar. Meyhane’de karşılaştığı bir kadına âşık olup memleketine dönmeme kararı

¹⁸ Gırnatacı, 184

¹⁹Bozkırkurdu, 83

²⁰ Gırnatacı, 138

verdiğinde hayatı değişmiştir. Bu bağlamda meyhane, Osman için tam anlamıyla bir sığınak olarak sunulabilir. İstanbul’da yaşadığı sıkıntılardan kaçarak Chicago yaşamına sığınır.

Harry Haller, özgürlüğüne kavuşmak adına adımlarını sürekli bir meyhaneye çevirir. “Mütevazı meyhaneden içeri girdim, burası bir sığınaktı benim için.”²¹ Bu sayede devamlı olarak kendini meyhanelerde bulur ve girdiği meyhanelerden birinde mutlak özgürlüğüyle, Hermine ile tanışır. Meyhaneler bu bağlamda Harry için bir kurtuluştur.

B.3.c.ii. Müzik

*“Hayat bir caz şarkısına benzer evlat, nasıl ve ne zaman biteceğini kestiremediğin bir caz şarkısına...”*²²

Gırnatacı Osman, babasının ölümüyle kendisine kalan *gırnatayı* küçüklüğünden beri daimî bir sığınak olarak kullanmış, duygularını ve sözlerini *gırnatasıyla* aktarmıştır. *Gırnatası* onun yoldaşı olmuştur ve bu sayede dertlerinden kaçarak müziğe sığınmıştır: “Çocukluğundan beri yoldaşı olan *gırnatasının* en ücra sesleri dahi, kulağına, hatta ruhuna kazınmış olsa da aynı sesleri sanki ilk kez duyacakmış gibi merakla, yeniden arardı perdelerin arasında.”²³

Bozkırkurdu yapıtının odak figürü Harry Haller felsefe, şiir ve müzikle yakından ilgilenmiş, bir klasik müzik uzmanı haline gelmiştir. *Kafeteryalardaki müzikleri ve basit kitlesel eğlenmeleri*²⁴ yüzeysel bularak klasik müziği, Mozart’ı yüceltmektedir. Kendi bilinçaltının somutlaşmış hâli olarak gösterilebilecek Sihirli Tiyatro’da Mozart ile karşılaşması, müziğe olan bağlılığını ve zor zamanlarında müziğe sığındığını okuyucuya iletmektedir.

²¹Bozkırkurdu, 32

²² Gırnatacı, 331

²³ Gırnatacı, 53

²⁴Bozkırkurdu, 30

B.3.c.iii. Aşk

Gırnatacı Osman, yalnızlığından kaçmak ümidiyle aşkı aramaya başlar. Chicago'ya gideceğini öğrendiğini kendini çıkmaza düşmüş hissederek sevdiği kızın yanına gider ve gece birkaç saatini ona sığınarak geçirir. Amerika'da yalnızken ve yine kaybolmuş hissederken, bu sefer Alma ile karşılaşır ve gönlünü ona kaptırır. İstanbul'daki sıkıntılarında kaçmak adına bu defa Alma'ya sığınır. Bunların sonucunda *aşk*'ın yapıtta süregelen bir sığınak durağı olduğu sunulur.

Bozkırkurdu Harry Haller, kendi ölümüne karar vererek düştüğü en karanlık anlarda bir meyhaneye gider ve bu meyhane'de Hermine ile karşılaşır. Tanıştıkları ilk andan itibaren Hermine'in hayatını değiştireceğini bilerek dediklerini yapar, ona itaat eder ve en sonunda âşık olur. Haller'in en karamsar olduğu zamanda Hermine'e sığınarak hayata yeniden dönüşü *aşk*'ın yapıttaki en önemli sığınak olduğunu göstermektedir.

B.3.c.iv. Yeni Bir Uzam

Osman, Chicago'da Alma'ya âşık olup eski yaşantısını geride bıraktığında, yalnızca aşka değil aynı zamanda yeni bir ülkeye de sığınmış olur. Zorlu bir karar sonucunda hayatının kalanını Chicago'da geçirerek İstanbul'u geleceğinden siler. "*Sonrada bakmadım arkama, daha doğrusu bakamadım.*"²⁵Bu bağlamda aşka sığınması, aynı zamanda yeni bir uzama sığınması demektir.

²⁵ Gırnatacı, 256

Harry ise, hayatını ancak birden fazla yeni uzama sığınarak geçirebilir. İnsanlara uyum sağlayamayışı, kendini toplumdaki soyutlayışı nedeniyle uzun süre belirli bir yerde kalamaz ve süregelen bir sığınak arayışına girer. Devamlı olarak burjuvazi sınıfına mensup evlerin kiralık odalarında kalarak sığınağını kendinde göremediği her şeyde, düzenli yaşamda ve temizlikte bulur.

Tüm bunların altında Harry'nin aidiyetsizliği yatmaktadır. Kendini hiçbir yere ait hissetmeyen, bu nedenle sürekli yer değiştiren ama aynı zamanda bununla ters orantılı olarak gittiği her yeri yeni bir sığınak olarak kabul etmekten geri duramayan ruh yapısı, Harry'i yaşamı boyunca sessizce bir yerden diğerine taşınmaya itmiştir.

B.3.d. Ruh-Beden Uyumsuzluğunun Sonucu HUZURSUZLUK

Ruh-beden uyumsuzluğu *Gırnatacı Osman*'da belirgin bir biçimde kendini göstermese de bu durum yaşadığı en büyük iç çatışma sonucu ağır bir huzursuzluğa kapılmasına engel değildir. Türkiye'ye dönmeyişi onu büyük bir huzursuzluğa sokar. "*Bir süre sonra bir ağlamadır tutturdu. (...) Yavaş yavaş çökmeye başlayan karanlığın içine doğru, menzili olmayan bomboş bir koşu...*"²⁶ İç çatışmasının sonucu olarak kendisini huzursuz hissetmektedir.

Bozkırkurduysa, sürekli ruh-beden uyumsuzluğu içinde bir iç çatışma yaşadığından için, sürekli huzursuzluğa kapılmaktadır. *Bozkırkurdu üzerine bir incelemede* huzursuz olarak nitelenmektedir, yaşadığı uyumsuzluk ve iç çatışma devamlı olarak Haller'ı huzursuz bir ruh haline sahip olmaya iter.

²⁶ Gırnatacı, 184

B.3.e. Başkaldırı Sonucu Olarak Çaresizlik ve Edilgenlik

Bozkırkurdu, insanlara karşıtlığıyla yaşadığı iç çatışmanın sonucu olarak kendini çaresizliğe kapılmış şekilde bulur: “*Umarsızlık*²⁷ ve *ödleklik* arasındaki savaştan diyelim bugün *ödleklik* zaferle çıktı, yarın ve ondan sonraki her gün *umarsızlık* kendimi aşağılamalarla daha çok güçlenip karşıma dikilecekti.”²⁸Haller’ın Hermine ile tanışıp onun kararlarını uygulaması, kendi yaşantısına karşı pasif kalışını sağlar.

Bozkırkurdu’nun çaresizliğine karşın *Gırnatacı* Osman ele alındığında çaresizlik ve edilgenlik kavramları farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Osman hayatını yöneten ipleri başkasının eline vermez, fakat gene de insanlardan etkilenecek hayatını yönlendirir. Alma yüzünden İstanbul’a dönmeyişi, padişahın emriyle Chicago’ya gidişi gibi unsurlar Osman’ın kendi hayatını yöneten başka unsurların da olduğunu göstermektedir, fakat bu durumlar incelendiğinde Osman kendi yaşantısına karşı *tamamen* edilgendir çıkarımı yapılamaz.

B.4. Bireylerin İç Çatışmalarının Karşılaştırılması

Bozkırkurdu adlı yapıtın odak figürü Harry Haller, hayatını özgürlüğe adanmış bir bireydir. Özgürlüğe düşkünlüğünden dolayı fikirler sıkça toplumla çatışır ve uyumsuzluk yaşar. Ayrık bu bireyin arayışı kendisini de iç huzursuzluğa yöneltir. Bedeninde saklı binlerce ruh kendisini iç çatışmanın doruklarına taşımakla kalmaz, aynı anda *ölüm* ve *intihar* kavramlarını da ortaya çıkarır.

²⁷ Çaresizlik

²⁸Bozkırkurdu, 81

Gırnatacı Osman çaresizlik içinde toplumla çatışma evresindeyken başka bir hayata atılır, bu hayatı benimsemek durumunda kalır. Toplumsal normlara karşı sahip olduğu çatışan düşünceleri ve çevresiyle uyumsuzluğu kendisini toplumla çatışmanın yanında kendi içinde çatışmaya da yöneltir.

Her iki yapıtta da iç çatışma nedenleri benzerdir. Harry'nin ruh ve beden uyumsuzluğu Osman'da olmadığı gibi, Osman'ın aradığı sevgi de Harry'nin özgürlük mücadelesinden farklıdır. Sığınaklar açısından incelendiğindeyse, iki figür de kendilerini müziğe, aşka ve yeni bir uzama sığınırken bulur. Haller'in toplumdan uzaklaşması kimliğine bağlı bir sorundur fakat Osman'ın toplumdan uzaklaşması uzama bağlı gelişir.

C. SONUÇ

Birey, içinde bulundurduğu çok yönlü bakış açıları ve içinde bulunduğu çok yönlü durumlarda karar vermede sıkıntı çekebilir, farklı ruh hali benimseyerek sürekli değişmekte olan uzamlarda kendini *yeniden* bulma arayışına girebilir. Toplumla uyum sağlayamayan birey kendisiyle uyum sağlayamamaya başlar ve bunun sonucu olarak karışıklık, çaresizlik, başkaldırı gibi durumlarda kendini bulur. Bedeninin içinde bulunan ruhuyla bir bağ kuramaz ve bunun sıkıntısı bireye iç çatışma olarak geri döner.

Eski dönemlerden bu yana birçok yerleşik devlette görüldüğü gibi, bireyin içinde doğuştan gelen bir duygu vardır: umut. Umut zor anlarda bireyin yola devam etmesini, pes etmemesini

sağlar. Birey içindeki umudun dışarı yansımalarının sonucu olarak süregelen bir arayışa girer. Aşkını arar, aileyi arar ve en önemlisi kendini arar. Arayış içinde olan bireyin, çoklu olmak üzere mutlaka sığınakları olur ve zor zamanlarda bu sığınaklara sığınır.

Bu çalışmada incelenen *Gırnatacı* ve *Bozkırkurdu* eserleri, bahsedilen arayışı ve sığınakları net bir şekilde göstermenin yanı sıra, bireylerin nasıl uyumsuzluk çektiğini, ayrık kimlik oluşlarının nedenlerini ve sonuçlarını, kimi zaman kendileriyle kimi zaman toplumun onlara dayattıklarıyla nasıl çatıştıklarını ve yaşamın arayış peşinde nasıl ilerleyebileceğini / ilerleyemeyeceğini gözler önüne sermiştir.

D. KAYNAKÇA

Hesse, Hermann. *Bozkırkurdu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Mayıs 2016.

Barutcuğil, İsmet. *Kültürler Arası Çatışma*. Kişisel web sitesi. 23.03.2013

Cengiz, Ercüment. *Gırnatacı*. İstanbul: Everest Yayınları, Kasım 2013.

Şatana, Nil. *İç Çatışma, Nedenler, Mekanizmalar, Aktörler*. Küresel Siyasete Giriş. 10.09.2017